

Prof. Dr. Marie-Elizabeth Ducreux

Directrice de recherche au CNRS
(Centre de Recherches Historiques, EHESS, Paris)

V r. 2012-2014 :

Centre Marc Bloch
Centre Franco-Allemand de Recherches en Sciences Sociales
Friedrichstrasse 191
D-10117 Berlin

Oponentský posudek na habilitační práci Dr. phil. Mgr. Pavla Himla

Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století

Předložená studie Dr. Phil. Mgr. Pavla Himla *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století* je velmi pozoruhodná z několika příčin. Cenný je autorův nápadný záměr spojovat dohromady tři důležité rozměry historické práce: rozměr heuristický, metodologický a koncepční. Jde tady o vědomý experiment, jak psát dějiny, které nejsou jenom citlivé ke každodennímu životu prostého lidu v ranném novověku, ale které dokážou skloubit rovinu mikrohistorie s dalekosáhlými a širšími otázkami, týkajícími se procesu utváření „moderního“ státu. Pavel Himl upozorňuje v této souvislosti na podmíněnost historiografického diskursu a celého historického procesu. Výsledkem je na jedné straně velice poutavý pokus o definování příslušnosti a neusedlosti jedinců, o tuláctví a o „cizáctví“ v ranném novověku. Ten pokus vede mimochodem čtenáře - historika k tomu, aby se hluboce zamýšlel nad (ne)souhrou nebo nad souběžností vztahů vrchnostenských (patrimonialních) a zeměpanských úřadů v otázce kontroly potulujícího se obyvatelstva v 18. století, a vlastně až do roku 1850. Na druhé straně se autor zároveň snaží vystopovat různé aspekty sebevnímání –ať subjektivního sebevnímání, nebo sebevnímání odpovídajícího roli podmíněné sebeobranými strategiemi- tuláků, českých nebo cizozemských cikánů a někdy i židů. Pavel Himl tady zcela přesvědčivě ukazuje, že takto chápáné mikrohistorické přístupy dokážou více, než pouhé mapování nějakého lokálního terénu, a že jsou navíc s to přinášet

nové pohledy na zdánlivě dobře známé věci. Oponentka zde vidí jeden z cenných přínosů tohoto výzkumu. Sluší se ještě poznamenat, že i když Himl odkazuje na italského historika Carla Ginzburga, jednoho z nejproslulejších základatelů tzv. *microstoria*, a přestože se nechal inspirovat jeho metodou „paradigmatu indicií“, zdaleka nekopíruje nebo pouze nereprodukuje Ginzburgův postup, ale vytváří metodologicky původní, osobitou práci.

Práce je primárně založená na rozborech mnoha vypovědí neusedlých osob před vrchnostenskými vyslychajícími, někdy také na jejich výsleších před městskými soudy a krajskými úřady, které doplňují tresněprávní prameny, nařízení panovníků a výnosy zeměpánských úřadů. Otázka, jak zacházet s archivními prameny, nebo pod jakým zorným úhlem nastolovat jejich interpretace má tedy základní význam. Stejně jak na kulturní podmíněnost minulosti, Pavel Himl upozorňuje na nutnou „nedokončenost“ každého pramene, jehož dílčí vypovědní hodnota je dána tím, že tyto prameny vznikaly vždy „v rámci dobové politiky, správy, hospodářství, soukromých mezilidských kontaktů či obecně kultury“ (str. 26). Jejich úplné rekonstruování historikem zůstává tedy navždy nemožné. Naproti tomu je na historiku, aby se dovedl přibližovat kulturnímu kontextu daného období nebo úseku dějin. O to se Pavel Himl právě pokusil skrze pečlivě vybrané případy nebo serie případů jednotlivců a menších skupin lidí, kteří – většinou během 18. století- byli chyceni a vyslycháni vrchnostmi, protože byli považováni za osoby bez vrchnostenské vazby.

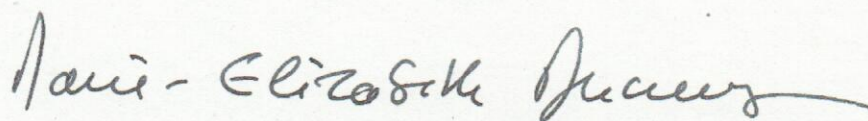
Stěžejní body probíhající celou prací jsou mnohoznačnost problému identifikace jednotlivce a jeho vztah k ozmanitým vrchnostem v kontextu plurality norem a praxe v pronásledování lidí, které autority považovaly za tuláky. Studie je rozložená na 6 částí nebo kapitol, které, přesto, že některé věci se někdy opakují, nebyly seřazeny nahodile, ale naopak (aspoň tak se to zdá oponentce), zcela systematicky. V první kapitole vymezuje autor teoretický a metodologický rámec práce a odkazuje na nejdůležitější bibliografii. Potom doprovází čtenáře po osudech vagabundů ranného novověku a po jejich cestách Čechami (hlavně Jižními). Vytváří postupně komplexní obraz, který se dá jen nesnadno shrnout v několika odstavcích Proto se pokusím pouze o zachycení nejdůležitějších poznatků, v kterých vidím další přínosy této práce.

Mimořádně poučné jsou analýza kriminalizace potulky, dále zevrubný rozbor pojetí domova před oficiálním zakotvením domovského práva po zrušení patrimonií a po správních reformách v polovině 19. století, stejně jak rozbor instituce postrku, jeho organizace a

prosazování od konce 17. století či od začátku 18. století. Nastoluje například otázku po skutečném rozměru zrušení osobního poddanství Josefem II. Himlova práce dále přináší velmi mnoho cenných náhledů (uvažování o každodenních vztazích mezi usedlým obyvatelstvem a cikány, nestálost koncepce toho, co je právě cikán a její do jisté míry podmíněnost k usedlému stavu jedince, organizování vizitací na ústřední a na lokální úrovni, přenesení nebo delegování panovnického práva o milosti na Apelační soud čili praxe omilostňování v 18. století, vymezení hranic, složitost dlouhého procesu vyústící do moderního pojmu toho, co je pas, atd.). Pavel Himl prokazuje přitom výbornou znalost relevantní bibliografie a nikdy neváhá citlivým způsobem diskutovat dosavadní výsledky odborných prací jiných historiků. Neváhám tvrdit, že jeho práce je mimořádně podnětná a užitečná.

Habilitační práce Dr. phil. Mgr. Pavla Himla rozhodně nepochybně splňuje požadavky standartně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

V Berlíně, dne 4.května 2013

Marie-Elizabeth DUCREUX